

In het onderstaande richt ik me voornamelijk op de problemen die zich onder de voorgenomen wet kunnen voordoen aan de 'onderkant' van de arbeidsmarkt.

Ik zie problemen met 1) uitvoerbaarheid, 2) doelmatigheid, 3) oneerlijke concurrentie en 4) begrotingseffecten.

1 Uitvoerbaarheid

In deze wet wordt voor het eerst gedefinieerd wat een 'zelfstandige' is. Er is sprake van een negatieve definitie: een zelfstandige is iemand die arbeid verricht maar dat niet doet op grond van een arbeidsovereenkomst of een publiekrechtelijke aanstelling. Alle andere arbeid is arbeid verricht als zelfstandige.

In het derde lid worden de zelfstandigen met personeel onderscheiden van de zelfstandigen zonder personeel. Zelfstandigen met personeel zijn voor deze wet geen zelfstandigen.

Problematisch is het tweede lid: mensen die volgens de definitie in artikel 1 zelfstandig zijn, maar waarbij de arbeid ondergeschikt is aan een koopovereenkomst zijn geen zelfstandigen. Dit betreft 247.000 van de 1,1 miljoen zzp-ers. (*algemeen deel, p 2*). Het is daarmee geen triviale uitzondering.

Waarom deze uitzondering wordt gemaakt is niet gemotiveerd in de artikelsgewijze toelichting, noch in het algemene deel. [nb.: er wordt wel aan de hand van voorbeelden duidelijk gemaakt wat de wetgever bedoelt, maar nergens wordt gemotiveerd *waarom* de wetgever deze groep uitzondert en geen andere. Waarom bijvoorbeeld geen vergelijkbare uitzondering voor een huurovereenkomst waarbij de arbeid ondergeschikt is aan het verhuurde object? Waarom mogen zelfstandige winkeliers wel minder dan € 16,- per uur verdienen?]

De wetgever lijkt te willen regelen dat arbeid die 'ondergeschikt' is aan het vervaardigen van product niet hoeft te worden berekend in termen van uurtarieven, wellicht omdat dit uitermate onpraktisch zou zijn. De grenzen zijn echter onduidelijk en daarom onwerkbaar en/of onrechtvaardig:

- Een zzp-er die in een webwinkel zelf-vervaardigde goederen verkoopt valt niet onder lid 2, een andere zzp-er met een webwinkel die hetzelfde product verhandelt, maar nu door een ander vervaardigd en ingekocht, valt er wel onder. Op de klant rust de verplichting om uit te maken waar hij mee te maken heeft
- Een galerie kan kunstwerken die in consignatie gegeven zijn verkopen. (D.w.z. dat de galerie de werken niet eerst zelf aankoopt, maar enkel bemiddelt voor de kunstenaar.) Als de klant het werk direct bij de kunstenaar zou kopen, zou hij een prijsopgaaf in termen van uren en materiaalkosten moeten vragen. Moet hij dat nu ook doen bij de galerie, die immers alleen maar bemiddelt? Of mag de klant er nu van uitgaan dat de koopovereenkomst ondergeschikt is aan de arbeid, omdat hij die overeenkomst in een winkel sluit, en niet in een atelier?

Het wordt niet duidelijk of deze definitie van 'zelfstandige' ook geldt in relatie tot de inkomstenbelasting. Als dat zo is, raakt een kwart miljoen winkeliers zijn zelfstandigenaftrek kwijt, naast iedereen met een of meer werknemers in dienst.

Naast de problemen die voortvloeien uit de interpretatie van deze wettelijke definitie van 'zelfstandige' kunnen er nog genoeg andere praktische problemen worden verwacht. Een voorbeeld:

Alle zelfstandigen moeten gaan factureren op uurbasis. Mijn tandarts is zelfstandige. Tot op heden rekent hij vaste tarieven voor handelingen. Die vaste tarieven zijn landelijk vastgesteld, o.a. in

samenspraak met verzekeraars. Onder de nieuwe wet mag dat niet meer: hij moet uurtarieven gaan rekenen en materiaalkosten specificeren. Hij moet ook (artikel 9) *voordat* hij iets doet een schriftelijke offerte maken! Ik vermoed dat de branche daar niet blij mee zal zijn. Uiteraard verandert dat allemaal zodra hij een assistent in dienst neemt, want dan is hij geen zelfstandige meer voor deze wet (artikel 3), en dan mag hij weer vaste prijzen rekenen. (Voortaan moeten we dus aan onze tandarts vragen of hij/zij zijn assistent(e) in dienst heeft.)

Oorspronkelijk (toelichting, p 15) was er een uitzondering gemaakt voor arbeid die verricht wordt in het kader van beroep en bedrijf. Een groot deel van de problemen rond de bepaling van het begrip 'zelfstandige' is het gevolg van het schrappen van deze uitzondering.

2 Doelmatigheid

Het officiële doel van deze wet is bescherming tegen armoede voor de kwetsbare zelfstandigen aan de onderkant van de arbeidsmarkt (*algemeen deel, 1.3.1*) Er is geen reden om te vooronderstellen met deze wet dat doel zal worden gerealiseerd:

De aanleiding voor deze wet was het bestrijden van de schijnzelfstandigheid, als omschreven in het regeerakkoord. Dit betreft aan de onderkant van de arbeidsmarkt de zelfstandigen die arbeid verrichten voor een opdrachtgever bij een laag tarief in combinatie met een langere duur of bij een laag tarief in combinatie met het verrichten van reguliere bedrijfsactiviteiten. Volgens het SEO-rapport 'karakteristieken en tarieven zzp-ers' (p 88-89) gaat dat om 75.000 tot 100.000 zelfstandigen, enkel waar het zakelijke opdrachtgevers betreft. [Denk hierbij aan postbezorgers, zelfstandigen in de bouw – mensen die voorheen hun arbeid in vast dienstverband verrichtten en die om wat voor reden dan ook diezelfde arbeid zijn gaan verrichten als zelfstandige, soms zelfs voor dezelfde werkgever.]

Het kabinet meent - kort gezegd – dat deze mensen door de eenvoud van de arbeid te makkelijk inwisselbaar zijn, waardoor ze een te slechte onderhandelingspositie op de arbeidsmarkt hebben. [algemeen deel, p 1 -3] Dit zou leiden tot onderbetaling, waardoor er een armoederisico ontstaat. Dit is wat het kabinet hoopt te bestrijden met deze maatregel.

Andere gevolgen van de lage inkomsten van deze groep zijn volgens het kabinet:

- (oneerlijke) concurrentie met arbeid in reguliere dienstbetrekking
- een maatschappelijk risico dat deze zzp-ers zich onvoldoende verzekeren, en dus bij arbeidsongeschiktheid direct in de bijstand belanden, een bijstand waar ze zelf in veel gevallen niet aan hebben bijgedragen omdat hun inkomsten dermate laag zijn dat ze geen belasting betalen. Op de achtergrond is dus de houdbaarheid van het sociale stelsel dus in het geding.

Een minimumtarief van €16,- zal hier allemaal geen verandering in brengen. Dit uurloon is gebaseerd op een 40-urige werkweek, en het verdisconteert niet de werkelijk gemaakte indirecte kosten. Iemand met minder uren en/of met hoge indirecte kosten zal bij dit uurloon nog steeds de grens van het minimum niet bereiken. Daarbij is op dit moment de 32-urige werkweek eerder de norm dan de 40-urige.

Als een zelfstandige t.g.v. deze wet zijn tarieven moet verhogen, mag het niet als gegeven worden beschouwd dat hij/zij nog evenveel uren aan opdrachten zal krijgen. Immers: als de prijs stijgt neemt in het algemeen de vraag af. Het is dus heel wel mogelijk dat het inkomen van de zelfstandigen aan de onderkant gelijk blijft of zelfs daalt ten gevolge van deze wet. Armoede wordt daarmee niet voorkomen of bestreden.

In aanzet was de wet bedoeld om schijnzelfstandigheid te bestrijden/voorkomen. Aan de onderkant gaat dit als gezegd om zo'n 75.000 – 100.000 zelfstandigen. Deze wet heeft, als gevolg van zijn definities een veel groter bereik, nl. 1,1 miljoen mensen (nog afgezien van 0,5 miljoen mensen waarvoor het inkomen uit zelfstandigheid niet het hoofdkomen is). Het is niet op voorhand duidelijk hoe deze ingreep eventuele armoede voor deze toegevoegden gaat beteugelen. Het betreft nu opeens ook zelfstandigen met vele opdrachtgevers, particuliere opdrachtgevers, kortdurende opdrachten, zelfstandigen die factureren anders dan op basis van uurloon. Het is te verwachten dat velen van deze 'toegevoegde' zelfstandigen – juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt - nadeel zullen ondervinden van deze wet, en daardoor de armoede in gedreven zullen worden, eerder dan dat ze daarvoor worden behoed. Onder zullen verschillende voorbeelden worden gegeven van situaties waar de wet niet of averechts werkt.

Als het doel van dit kabinet is, om oneigenlijk gebruik van de zelfstandigenaftrek te voorkomen (bijvoorbeeld omdat men nu in de administratie kan nagaan of men voldoet aan het uren criterium, of om na te gaan of er voldoende opdrachtgevers zijn), dan wordt deze wet in het leven geroepen om een handhavingsprobleem op te lossen. Nieuwe complexe wetgeving is daarvoor niet de geëigende oplossing.

Armoede onder zelfstandigen zou wellicht ook bestreden kunnen worden door die faciliteiten juist toegankelijker te maken, bijvoorbeeld door het uren criterium (1225 uur) omlaag te halen, of door de zelfstandigenaftrek te verhogen. Daarmee wordt door meer mensen eerder zelfstandig een netto minimuminkomen verdiend, en het armoederisico terug gedrongen.

Het armoederisico voor zzp-ers is groter (8%) dan voor mensen in loondienst (2%) (*zie SCP, 2019, Armoede in kaart*), maar aanzienlijk kleiner dan voor mensen in de bijstand (23%). Als een zelfstandige aan de onderkant ten gevolge van deze wetgeving zijn/haar bedrijf moet beëindigen, is er een gereede kans dat die persoon in de bijstand belandt en daar ook niet meer uit komt. Immers: als iemand er nu voor kiest om tegen een te laag uurtarief zelfstandig te zijn (terwijl hij/zij beter af zou zijn als niet-zelfstandige) heeft hij/zij een reden voor die keuze. Het kan bijvoorbeeld zijn dat die persoon dermate aan zijn zelfstandigheid hecht, dat hij/zij minder goed functioneert in dienstverband, en dit niet als alternatief heeft of ervaart. In zo'n geval komt iemand langdurig in de bijstand terecht, met juist een hoger risico op armoede. Het tegendeel van wat de regering zegt na te streven.

Deze wet is zelfs niet het meest voor de hand liggende middel om armoede te bestrijden. Het ligt meer voor de hand om bijvoorbeeld de huurtoeslag te verhogen, een negatieve inkomstenbelasting in te voeren, of om te lage inkomens door uitkeringsinstanties te laten aanvullen, zonder dat het bedrijf daarvoor hoeft te worden opgegeven.

3 Oneerlijke concurrentie

Alle zelfstandigen hebben in de voorgenomen wet recht op een minimum uurtarief van 16,- euro ex. BTW. Uit het bijbehorende 'Algemene Deel' van de wet [p 52], blijkt dat de regering weet dat ongeveer de helft van degenen die zij aanmerkt als zelfstandigen op dit moment niet op uurbasis factureert, en dus zijn werkwijze en/of administratie zal moeten wijzigen:

“Zelfstandigen dienen hun overeenkomst aan te passen aan het minimumtarief. Dit betekent dat hij zijn standaardofferte en overeenkomst zal moeten aanpassen en zijn administratie hierop moet inrichten. Voor de helft van de zelfstandigen is dit naar verwachting relatief eenvoudig, zij werken namelijk al op basis van uren maal tarief.

Ongeveer 50% van de zelfstandigen die werkt op basis van een vaste prijs of stukprijs zal zijn sjablonen en administratie ingrijpender moeten aanpassen.”

De wetgever gaat er dus van uit dat zzp'ers die nu verkopen op basis van iets anders dan een uurtarief (bijvoorbeeld op basis van vaste prijs of stuksprijs) in staat zullen zijn hun bedrijfsvoering zodanig aan te passen, dat voor ieder product een verantwoording in termen van uren kan worden afgelegd. De letterlijke toepassing van de wet is in verschillende omstandigheden regelrecht bizar: een zzp-boer mag zijn eigen appels niet per kilo of per stuk verkopen, hij moet er een uurprijs bij vermelden en zijn onkosten specificeren. Het kweken van de appels is immers ondergeschikt aan de koopovereenkomst.

De wetgever heeft bij haar wetsvoorstel niet betrokken dat er ook groepen/verdienmodellen zijn waarbij de wet op dit punt [alles in uren] onuitvoerbaar en/of contraproductief is. (anders dan bij koopovereenkomsten (art 2 lid 2) of bij royalties (art 4).

- 1) Bij verkoop van 'vrij werk', bijvoorbeeld in beeldende kunst, muziek, theater, journalistiek, kleding etc. vervaardigt iemand op eigen initiatief een product en biedt dat ter verkoop aan. De koopovereenkomst is niet dominant in deze transactie, dus de uitzondering van art. 2 lid 2 is niet van toepassing. In deze situatie is er geen opdrachtgever, enkel een koper. Het geven van een schriftelijke prijsopgave voorafgaand aan de arbeid, als bedoeld in art 9, is niet aan de orde, zelfs niet mogelijk. De maker zal niet altijd bereid (of in staat) zijn om zijn gewerkte uren en zijn gebruikte materialen te specificeren. Voor de koper is het een risico om direct bij de maker iets te kopen, omdat hij geconfronteerd kan worden met naheffingen en boetes. De koper krijgt door deze wet verplichtingen en risico's die hij niet heeft als hij via een tussenpersoon koopt. Daarmee scheidt de wet ongelijkheid tussen 'makers' die via een tussenpersoon kunnen verkopen en 'makers' die dat niet kunnen of willen. De eerste groep hoeft geen verantwoording af te leggen over uren en materialen, de tweede wel.
- 2) Bij de verhuur van onroerende goederen op dagdeelbasis (bv logies) ontstaat een soortgelijk verschil. Verhuurt een niet-zzp'er een ruimte, dan volstaat een vaste prijs waarover geen verantwoording hoeft te worden afgelegd, en waarbij de klant geen risico loopt. Verhuurt een zzp'er de ruimte, dan moet hij verantwoording kunnen afleggen in termen van gewerkte uren en gemaakte kosten. Bovendien loopt de klant een juridisch risico (zie boven). Het is in deze sector hoogst onlogisch om prijzen op een andere wijze te berekenen dan op dagdeelbasis plus stuksprijzen voor eventuele aanvullende goederen of diensten. Uit het SEO rapport '*karacteristieken en tarieven van zzp'ers*' blijkt dat de hele sector logies werkt met vaste prijzen of stuksprijzen, en in het geheel niet met uurtarieven. Wordt een zzp'er hiertoe bij wet gedwongen, dan ontstaat er voor hem een concurrentie-nadeel.
- 3) Bij verhuur van roerende goederen geldt grosso modo hetzelfde. Ook dit valt niet onder de uitzonderingen. Het valt niet in te zien hoe iemand die investeert in een object, en zijn geld wil terugverdienen met de verhuur van dat object – na het break-even punt maakt hij winst – dat zou moeten doen op basis van gewerkte uren. Ook hier wordt door de nieuwe wet de zzp'er in een nadelige concurrentiepositie gebracht.

Algemeen gesteld: In dit wetsvoorstel wordt de relatie [aanbieder van een dienst/product] – [koper/klant] veranderd in de relatie [opdrachtnemer] – [opdrachtgever]. De zzp'er wordt verplicht zijn product of dienst (ook) aan te bieden in termen van uren en kosten, in plaats van in termen van stuksprijzen of vaste prijzen. Dit is een nadeel in branches stuksprijzen/vaste prijzen gebruikelijk zijn. De zzp'er ondervindt daardoor een concurrentienadeel ten opzichte van een niet-zzp'er. Zzp'ers met

veel verschillende opdrachtgevers ondervinden meer hinder van deze verplichting dan zzp'ers met weinig opdrachtgevers.

Een tweede concurrentie-nadeel bestaat erin dat de klanten/kopers van de zelfstandigen een administratieve verantwoordelijkheid, een informatieplicht en een boeterisico krijgen, risico's die ze niet hebben als ze een overeenkomst sluiten met een niet-zzp'er.

3 Begrotingseffecten

Hoewel in het algemeen deel, de kop van hoofdstuk 4, staat aangekondigd dat de begrotingseffecten van deze wet zullen worden besproken, gebeurt dit in het geheel niet: de paragraaf is aangekondigd, maar niet opgenomen in het stuk. Het lijkt me dat de wet niet zou mogen passeren totdat er enig zicht is op de financiële gevolgen van deze wet, niet alleen voor de betrokken zelfstandigen, maar ook voor de schatkist.

In de toelichting (p 50) staat:

(...) Mogelijke gevolgen zijn dat er verschuiving zal plaatsvinden tussen werknemers en ondernemers, dat er ontwikkelingsmogelijkheden worden gevonden en benut, dat zelfstandigen in de bijstand belanden of de beroepsbevolking verlaten of dat er bijvoorbeeld van een minimumtarief een normstellend effect uit zal gaan dat gevolgen heeft voor de tarieven van zelfstandigen die boven het minimum zitten. Deze indirecte effecten zijn stuk voor stuk onzeker, met name omdat ze voor een groot deel afhankelijk zijn van gedragseffecten bij opdrachtgevers en –nemers. En gedragseffecten zijn, zeker zonder aanvullend onderzoek, notoir lastig vooraf in te schatten.

De minister heeft dus geen goed zicht op de effecten van deze wet, en bij deze constatering blijft het. Toch lijkt er wel meer over te zeggen dan dit, en zijn er wel degelijk schattingen te maken.

In het onderzoek van het SEO 'karakteristieken en tarieven van zzp-ers' (p 1) wordt verwezen naar een eerder onderzoek van dezelfde organisatie:

(...) Uit dezelfde SEO-studie blijkt dat er ook een relatief grote groep zelfstandigen is met een laag inkomen. Bijna de helft van de zelfstandigen zonder personeel betaalt geen belasting en heeft een inkomen van minder dan €15.000 per jaar.

Aangezien het totale aantal zzp'ers bij benadering 1,1 miljoen bedraagt, hebben we het dus over ongeveer een half miljoen zzp'ers die zich aan de onderkant bevinden en geen belasting afdragen. Mensen die op dit moment niet voldoen aan de eisen van de nieuwe wet. *[nb. Dit is niet gecorrigeerd voor de uitzondering van de groot- en kleinhandel, als in art 2 lid 2, maar betere cijfers zijn niet voorhanden.]* Mensen die op dit moment niet voldoen aan de eisen van de nieuwe wet. Ze hebben grof gezegd drie mogelijkheden. Ze moeten ofwel

- a) 46 weken per jaar (gaan) werken, á 40 uur per week, waarvan 2/3 tegen een minimum uurtarief van € 16,-. Dit zou een bruto jaarinkomen opleveren van (afgerond) € 20.000. [als er tenminste niet te veel indirecte kosten worden gemaakt]

Dat is voor de genoemde groep minimaal 1/3 meer dan hun huidige winst. De tarieven moeten dus met minimaal 1/3 stijgen (bij een gelijk blijvend aantal factureerbare uren). Als dit lukt, zullen ze [gegeven verschillende voorgenomen wijzigingen in het belastingstelsel] inkomstenbelasting gaan afdragen, en wel (afgeronde getallen) 37,35 % van (20.000 – 5000 zelfstandigenaftrek) = € 5600,-. Merk op dat men er dan netto 14.400 aan overhoudt, en er

dus niet of nauwelijks op vooruit gaat – de prijsverhoging komt enkel ten goede van de belasting. Armoede wordt hier dus wederom niet mee bestreden.

- b) controleerbaar voldoen aan de minimumeisen om als zelfstandige te worden erkend door de belastingdienst, om in aanmerking te komen voor de zelfstandigenaftrek. De norm betreft 1225 gewerkte uren, daarvan 2/3 factureerbaar op uurbasis, a € 16,- per uur = € 13.066 winst op jaarbasis. In dat geval gaat men $(13.100 - 5000) * 0,3735 = \sim € 3000,-$ inkomstenbelasting afdragen. Door de langzame verlaging van de zelfstandigenaftrek van € 7500,- naar € 5000,- wordt de weg van € 0,- naar € 3000,- vrij geleidelijk afgelegd. Toch zal dit op termijn een wezenlijke aantasting van hun besteedbaar inkomen betekenen, gegeven het lage inkomen. Ook dit valt niet te begrijpen als een vorm van armoedebestrijding. Voldoet men *niet* aan deze tweede mogelijkheid, dan moet er sprake zijn van a) een te laag tarief, of b) te weinig uren. Het eerste wordt met deze wet illegaal, bij het tweede vervalt de zelfstandigenaftrek, en moet er in elk geval $0,3735 * 5000$ worden afgedragen, wat neerkomt op €1870,-. Ook in dit geval gaat men er (gegeven de genoemde netto winst van minder dan € 15.000 per jaar) ten gevolge van de nieuwe wet ook ernstig op achteruit.
- c) ophouden zzp'er te zijn, en dus het bedrijf of beroep staken.

Het voorspelbare gevolg van deze voorgenomen wet is, dat een niet verwaarloosbaar deel van de betrokken zzp'ers niet langer het hoofd boven water houdt, en het bedrijf zal moeten beëindigen. Het kabinet signaleert deze mogelijkheid ('dat zelfstandigen in de bijstand belanden') maar acht zichzelf niet in staat dit te kwantificeren. Dat neemt niet weg dat er wel degelijk schattingen gemaakt kunnen worden. Daarbij moet worden meegenomen dat:

- ouderen (55+) die langere tijd zzp'er zijn geweest slecht (her-)plaatsbaar zijn.
- mensen niet voor niets zzp'er geworden zijn: er kan sprake van een 'mismatch' tussen persoon en arbeidsmarkt, waardoor iemand a.h.w. de zelfstandigheid in is gedreven, als alternatief voor de bijstand. Jarenlang is immers vanuit uitkeringsinstanties gestimuleerd om 'voor jezelf te beginnen'. Als deze mensen nu moeten stoppen, zijn ze waarschijnlijk (opnieuw) slecht plaatsbaar. Ook kan iemand dermate 'zelfstandig' zijn, dat hij voor een werkgever niet aantrekkelijk is.
- gegeven de grote tariefsprong (minimaal 1/3 erbij, alleen al t.g.v. deze maatregel) een groot deel van 'de onderkant' het niet zal redden ten gevolge van vraaguitval.
- gegeven dat de wet voor sommige groepen (m.n. in de culturele sector) een oneigenlijk concurrentie nadeel oplevert, gegeven dat veel culturele arbeid niet in regulier dienstverband wordt verricht, het te verwachten is dat relatief veel mensen uit de culturele sector (alsnog) in de bijstand belanden. Alleen al in de kunstsector is (SEO, p 14, fig 2.1) 75% zelfstandig, van ongeveer 60.000 personen. Als de helft daarvan in de bijstand terecht komt, gaat dat over 22.000 mensen. Verhuur van roerende goederen gaat over 4% van 800.000 mensen; als de helft daarvan in de bijstand komt gaat dat over 16.000 mensen.
- er allerlei verschuivingseffecten plaats kunnen vinden. Als een zzp'er met zakelijke klanten hogere tarieven rekent en krijgt, gaat dit weer ten koste van de winst van zijn opdrachtgever (met een effect op de winstbelasting) of ten koste van de prijs van diens eindproduct (koopkrachtverlies of inflatie). Dit gebeurt ook als een schijnzelfstandige (weer) in dienst genomen wordt.

-velen vrezen dat een minimumtarief een negatief normstellend effect zal hebben, en de minister onderkent deze mogelijkheid ook. Het gevolg kan zijn dat ten gevolge hiervan er door de ZZP-ers uit het middensegment juist *minder* inkomstenbelasting wordt afgedragen.

Deze factoren maken een voorspelling inderdaad complex. Echter: ook zonder dat hierover veel bekend is, is de volgende schatting te maken:

Het gaat over 500.000 zzp'ers die nu minder dan € 15.000 winst hebben en geen belasting betalen (maar ook geen beroep doen op een uitkeringsinstantie).

Een aantal (A) zal de tarieven aanpassen en belasting gaan betalen, ofwel het bedrijf staken en binnen een redelijke termijn een reguliere arbeidsbetrekking vinden. In beide gevallen kan de schatkist grof geschat € 5600,- p.p. per jaar tegemoet zien, zoals boven berekend.

Een aantal (B1) zzp'ers zal het bedrijf staken, geen omzet hebben en dus ook geen belasting betalen. Bij B1 maakt men geen aanspraak op de bijstand, bijvoorbeeld door eigen vermogen of door een verdienende partner. Het kost de schatkist niets, het levert ook niets op. Wel kan dit ingrijpende (financiële en sociale) gevolgen hebben voor de betreffende huishoudens. Ook bestaat de mogelijkheid dat mensen officieel hun bedrijf staken, en onofficieel (zwart) doorgaan met het verrichten van betaalde arbeid. Dit zou de beleidsdoelstelling ondermijnen.

Een aantal (B2) zzp'ers zal het bedrijf staken en (langdurig) aanspraak moeten maken op de bijstand. Dit kost de schatkist (afgerond) €15.000,- p.p. per jaar.

Als de helft (250.000 pers) valt onder A, dan levert dat € 1400.000.000 op jaarbasis op.

Als de helft van B valt onder B2, kost dat (125.000 pers) € 1875.000.000 op jaarbasis aan uitkeringen, nog buiten eventuele andere kosten om deze mensen te activeren, of om ze te begeleiden als ze problemen krijgen.

Dit is geen onrealistische schatting. Geciteerd uit de NRC: (...) Volgens het CBS leeft 8,5% van de zzp huishoudens onder het bestaansminimum: bijna 100.000 zzp'ers krijgen voor hun werk minder geld dan als ze een bijstandsuitkering zouden aanvragen. (...) Deze mensen kiezen dus blijkbaar voor een bestaan als zzp'er om uit de uitkering te blijven. Het is goed mogelijk dat deze zelfstandigen, als ze zich eenmaal gedwongen zien hun bedrijfje te staken, er niet te bewegen zijn om een reguliere betrekking te aanvaarden. Immers: als ze dat als een aanvaardbaar alternatief zouden ervaren, zouden ze dat nu al doen.

Nu wordt het dus zaak om een zo realistisch mogelijke schatting te maken van de verschillende groepen A, B1 en B2. Het zal uit mijn (fictieve) voorbeeld echter duidelijk zijn, dat de voorgestelde wet niet onder alle omstandigheden goed is voor de schatkist. Het aantal dat valt onder groep A zou best eens tegen kunnen vallen.

Juist door de grootschaligheid van de effecten van deze maatregel, is het niet goed genoeg om te gaan pionieren (algemeen deel, p 50: "Omdat het kabinet pioniert met deze maatregel is direct vergelijkbaar empirisch materiaal niet voorhanden."). Zelfs als de wet voordelig uitpakt voor de schatkist, is het de vraag of dat opweegt tegen de maatschappelijke kosten die deze wet met zich meebrengt. Mensen die, gedwongen door de overheid, hun eigen bedrijf kwijtraken kunnen zorgen voor maatschappelijke onrust, en bijdragen aan het verlies van vertrouwen in de politiek. Zij hebben een legaal bedrijf opgezet waaruit ze inkomsten genereerden, en dat bedrijf wordt opeens door een verandering in de wetgeving illegaal of dermate onrendabel dat het bedrijf gestaakt moet worden. Men kan dit interpreteren als een onbetrouwbare wetgever.

5 Conclusie:

Dit is typisch zo'n wet waarvan, vijf jaar na invoering, gezegd gaat worden: "waren we er maar nooit aan begonnen."

De ambtenaren en juristen die een dergelijk gedrocht in elkaar fröbelen leven in een papieren werkelijkheid. Ze hebben geen idee hoe echte mensen zich in de echte maatschappij redden. Het valt niet uit te sluiten dat een kleine groep schijnzelfstandigen ten gevolge van deze wet uit de armoede wordt getild. De prijs daarvoor is in mijn ogen waarschijnlijk te hoog: allerlei kleine zelfstandigen aan de onderkant die zichzelf nu nog uit de uitkering weten te houden, soms met kunst- en vliegwerk, zullen dat niet langer volhouden, met alle gevolgen van dien. Er is geen reden om te denken dat zij makkelijk herplaatsbaar zijn op de arbeidsmarkt. Ook het midden en hogere segment kunnen last krijgen van het arbeidsformat dat deze wet oplegt, doordat zelfstandigen geen vaste prijzen of stuksprizen meer mogen hanteren. Het is een gotspe dat een regering een wet voorstelt die ingrijpende gevolgen kan hebben voor 1,1 miljoen mensen (nog een half miljoen meer als we de zelfstandigen meetellen voor wie het bedrijf niet het hoofdinkomen vormt), en daarbij niet echt een idee heeft van de gevolgen zijn van deze wet (zie het citaat boven). Als men geen idee heeft, kan man ook niet serieus denken dat deze maatregel armoede bestrijdt. Een beetje 'pionieren' met 1,1 miljoen mensen is onverantwoord beleid.

Als het de bedoeling is om armoede te bestrijden, zijn daar vele eenvoudiger en doeltreffender middelen voor. Door te kiezen voor deze wet wekt deze regering de indruk dat ze simpelweg van veel kleine zelfstandigen af wil, omdat die te weinig belasting afdragen en/of gebruik maken van faciliteiten die de schatkist te veel geld kosten. En zelfs wat dat laatste betreft is het geheel niet zeker of het middel (deze wet) niet erger is dan de kwaal. Voor zover er een kosten/baten analyse is gemaakt, heeft die de stukken niet bereikt.

Om bovenstaande redenen is de wet onwenselijk. Er is geen voor de hand liggende manier om de wet zodanig aan te passen dat de onwenselijke effecten verdwijnen. Een mogelijke verbetering is het opnieuw opnemen van de uitzondering voor 'beroep & bedrijf', maar ook dan zijn de gevolgen van deze wet onvoldoende doorgerekend. Het lijkt met het beste als de minister deze wet (in de huidige vorm) intrekt. Er moet iets beters te verzinnen zijn dan dit.